

Motion till riksdagen 2023/24:1875

av Amanda Lind m.fl. (MP)

Ett rörelserikt samhälle – åtgärder för att främja fysisk aktivitet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för det samlade arbetet för fysisk aktivitet och stillasittande, där barns och ungas rörelse ges stor plats, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta vidare arbetet med slutbetänkandet från Kommittén för främjande av fysisk aktivitet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om daglig rörelse i skolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samverkan mellan det offentliga och föreningslivet i frågor om barns och ungas rörelse och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för säkra skolvägar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell plan för att stärka gångtrafiken och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om alla elevers möjlighet att lära sig cykla säkert och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övriga rörelsefrämjande organisationer och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stimulera rörelse för alla åldrar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Många barn och ungdomar tillbringar i dag stora delar av sin vakna tid stillasittande. I PEP-rapporten 2022, där över 7 000 barn 4–17 år har fått svara på frågor om sina levnadsvanor, framkommer att enbart 2 av 10 barn och ungdomar når rekommendationen kring fysisk aktivitet. Det framkommer även ett tydligt samband mellan upplevd psykisk ohälsa och bristande fysisk aktivitet. Pojkar rör sig generellt mer än flickor och de med lägre inkomst rör sig mindre än de med högre. Läget är alarmerande. Samtidigt har kunskapen om vardagsrörelsens betydelse för hälsan ökat markant det senaste decenniet. Ett ökat fokus på vardagsrörelsen ökar möjligheterna att nå fler grupper i samhället och att minska hälsoklyftorna.

Under Miljöpartiets tid i regering sjösatte vi en rörelsesatsning i skolan, där Riksidrottsförbundet ska kraftsamla för mer idrott, rörelse och utveckling av rörelseförståelse under skoldagen. Vi utökade också antalet idrottstimmar med 100 timmar i grundskolan, främst i de högre årskurserna. Men vi ser att mer behöver göras.

Under förra mandatperioden tillsattes även Kommittén för främjande av ökad fysisk aktivitet. Genom ett utåtriktat arbete skulle kommittén dels öka den allmänna kunskapen om de positiva effekter som fysisk aktivitet bidrar till, dels mobilisera och engagera relevanta aktörer i samhället, samt lämna förslag på åtgärder som långsiktigt främjar fysisk aktivitet eller förslag som kan leda till att relevanta aktörer i samhället ges bättre förutsättningar och möjligheter att främja fysisk aktivitet i sina respektive verksamheter. De skulle också fungera sammankallande för det rörelsenätverk som regeringen inrättade 2017.

Kommittén lämnade en delrapport 2022 och sitt slutbetänkande i juni 2023 med många förslag inom olika politikområden för hur den fysiska aktiviteten i samhället kan främjas. Vi förespråkar att regeringen snarast möjligt går vidare med flera av förslagen. Det är viktigt för folkhälsan för alla, för barn och ungas välmående och för utvecklingen av en meningsfull fritid. Parallellt bör slutbetänkandet remitteras. Utöver denna motion berör vi några av förslagen i våra kommittémotioner om friluftspolitik, idrott samt utbildning.

Den nationella strukturen för att främja fysisk aktivitet behöver utvecklas

Kommittén föreslår i sitt slutbetänkande att de nationella strukturerna måste stärkas. Potentialen finns, men det nyttjas inte. Man föreslår bland annat att departement och myndigheter får förtydligade uppdrag och roller och att samordningen stärks. Till exempel föreslår man att ett nationellt kompetenscentrum bör inrättas och att Folkhälsomyndigheten bör få ett stärkt uppdrag att sprida kunskap om fysisk aktivitet och stillasittande. Därtill föreslås att regeringen tar fram en nationell strategi för fysisk aktivitet och för att motverka stillasittande.

Utöver dessa strukturförslag föreslår kommittén åtgärder på flera olika politikområden – rörelsefrämjande samhällsplanering, rörelserik förskola, skola och fritidshem, aktiv transport, fritid, idrott och friluftsliv, hälsofrämjande arbetsliv och sysselsättning samt hälsofrämjande hälso- och sjukvård samt omsorg. Detta är områden som forskning har visat att det är mest effektivt att rikta insatserna mot. Miljöpartiet ser

positivt på helhetsperspektivet utredningen visar och emotser att slutbetänkandet fortsätter behandlas.

En nationell strategi för fysisk aktivitet

Miljöpartiet förespråkar att omgående ta vidare kommitténs förslag om att regeringen bör ta fram en strategi för det samlade arbetet för fysisk aktivitet och stillasittande, där vi menar att barns och ungas rörelse bör ges stor plats. Detta arbete kan ge en riktning och samordning mellan berörda aktörer. Viktigt är att det sker en nödvändig utökad kraftsamling, med konkreta mål och tillräckliga resurser och politiska åtgärder som stöd för arbetet.

Daglig rörelse förbättrar skolresultaten

Att rörelse och motion är bra för hälsan och elevers lärande är väl belagt.

S-MP-regeringen utökade antalet idrottstimmar i skolan, vilket är bra och viktigt för att elever ska röra sig mer och lära sig mer om hälsa. Det räcker emellertid inte att bara motionera på lektionstid. Daglig rörelse alla skoldagar och åtgärder för ett aktivt liv har blivit allt viktigare i takt med att barn rör sig mindre på fritiden än tidigare. Rörelsesatsningen genom Riksidrottsförbundet är uppskattad och viktig, men når inte fram till alla barn.

Kommittén för fysisk hälsa pekar i sin rapport från 2022 på att förskolan och skolan har en särskilt viktig roll för barns rörelse. Skolan och förskolan når alla barn och unga och kan därmed kompensera för flera av de skillnader som finns i barns uppväxtvillkor. Obligatoriska inslag i förskola och skola når alla barn, medan inslag som är frivilliga eller lämnar stort utrymme för tolkningar samtidigt leder till ökad variation. Skolans kompensatoriska uppdrag innebär, när det gäller fysisk aktivitet, att de barn som rör sig minst utanför skoltid gynnas mest. Vinsterna när förskolor och skolor bidrar till ökad rörelse samt pauser i stillasittandet kommer barnen tillgodo, men även verksamheterna, genom stärkt fysisk och psykisk hälsa samt förbättrad koncentration och lärandemiljö.

Utbildningsminister Gustav Fridolin gav 2018 Skolverket i uppdrag att redovisa hur barn kan aktiveras fysiskt under skoldagarna och hur undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa kunde utökas. Uppdraget redovisades i februari 2019. Skolverket föreslog då att lägga till att eleverna ska ges möjlighet och uppmuntras att delta i hälsofrämjande fysiska aktiviteter under skoldagen. När fysisk aktivitet är en naturlig del av elevernas dag kan utbildningen bidra till att eleverna förstår hur detta kan påverka hälsa och välbefinnande. Skolverket föreslog även att rektorn ska ha ansvar för att hälsofrämjande fysiska aktiviteter erbjuds under dagen och att elever ges möjligheter och uppmuntras att delta utifrån sina förutsättningar.

Vi förordar att regeringen går vidare med Skolverkets förslag från 2019 om förtydligande i läroplanens skrivningar om skolans syfte och rektors ansvar för daglig rörelse i skolan. Detta föreslår även Kommittén för fysisk rörelse i sin rapport i februari 2022 samt i sin slutrapport.

Stärk samverkan mellan det offentliga och föreningslivet

Rörelsesatsningen i skolan har lett till många positiva exempel där barns och ungas rörelse främjats. En annan positiv effekt är att elever getts möjlighet till kontakt med idrottsrörelsen och därmed underlättat att gå in i den organiserade idrotten på fritiden. Det finns även många positiva exempel där kommuner genom skolor och fritidshem samverkat med idrottsrörelsen och föreningslivet i lokalfrågor, för att öppna för spontanidrott och lägre trösklar till aktivitet, både i organiserad och i spontan form. Att inkludera fler i en aktiv fritid är viktigt både för barns och ungas hälsa och för gemenskap, integration och meningsfullhet vilket har en positiv effekt på många samhällsområden. Miljöpartiet föreslår att regeringen ser över vilka sätt som finns för att stärka samarbetet mellan det offentliga och föreningslivet, så som idrottsrörelsen och friluftslivsorganisationerna.

Barn ska kunna cykla säkert till skolan

Ett sätt att främja daglig rörelse hos elever är att möjliggöra motion på vägen till skolan. Idag cyklar färre barn än förut till skolan och många blir skjutsade med bil, även när avstånden är korta. Detta har på många platser blivit en ond spiral där trafiksäkerheten runt skolor blir sämre med fler stressade föräldrar som lämnar av sina barn på väg till jobbet. Därmed vågar färre föräldrar låta barnen gå eller cykla själva till skolan. Så många som 72 % av rektorerna uppger att det är föräldrarnas bilåkande som utgör den största säkerhetsrisken vid skolan. Enligt PEP-rapporten 2022 uppger 51 % av barnen som svarat på enkäten att de går eller cyklar till skolan. Här finns utrymme för mer rörelse.

Vi i Miljöpartiet vill skapa säkra skolvägar för att alla barn ska kunna gå och cykla tryggt till skolan. Därför vill vi lagstifta om att "skolzoner" ska inrättas i närheten av skolor med en hastighetsgräns på maximalt 30 km/h, ge kommuner möjlighet att sätta upp fartkameror och göra ytterligare satsningar för att kommuner ska kunna planera och bygga om till säkra skolvägar.

För att uppmuntra till daglig fysisk aktivitet och grundlägga goda vanor för resten av livet bör alla barn få lära sig cykla säkert. I och med den utvidgade undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa bedömer vi att det finns förutsättningar att få plats med undervisning som lär alla barn att cykla inom ramen för dagens timplan. Undervisningen behöver inkludera trafikregler och säkerhet.

En nationell plan för att stärka gångtrafiken

Ett av förslagen från Kommittén för främjande av fysisk aktivitet är att ge uppdrag till Boverket att i samverkan med Trafikverket, Folkhälsomyndigheten och Naturvårdsverket, och efter samråd med SKR, utreda och ta fram förslag till en nationell plan för stärkt gångtrafik. Utredningen lyfter fram promenaden som en svårslagen vardagsmotion som det råder bred konsensus inom forskarvärlden kring. Det finns samtidigt inga studier på samhällsekonomiska effekter som motsvarar de som finns för cykling, inte heller någon nationell strategi eller mål för gångtrafiken, utöver miljömålssystemets gemensamma etappmål för gång, cykel och kollektivtrafik. Det saknas även tillräckliga vägledningar för planering.

Kommitténs förslag på ett sammanhållet strategiskt arbete för att stärka och utveckla infrastruktur för promenad och gång tycker vi verkar klokt och vill därför uppmana regeringen att gå vidare och ge detta uppdrag till Boverket.

Övriga rörelsefrämjande organisationer

Kommittén för främjande av fysisk aktivitet föreslår att ett statsbidrag inrättas för rörelsefrämjande organisationer, som ett komplement till idrotts- och friluftslivsrörelsen samt ungdomsorganisationerna. Sådana organisationer, menar kommittén, skulle kunna locka en annan målgrupp än de som tilltalas av den organiserade idrotten eller friluftslivet, men ändå kunna bidra till aktiv fritid och fysisk aktivitet. Det är ett intressant förslag som skulle kunna ge långsiktiga förutsättningar för organisationer att nå fram till grupper som står långt ifrån annan organiserad idrotts- eller fritidsverksamhet. Vi förordar att ett arbete påbörjas för att inrätta ett sådant statsbidrag och att kriterierna utformas noggrant för att säkra en hållbar modell.

Vuxna som förebilder

Arbetet för att öka den fysiska rörelsen och stärka rörelseglädjen och delaktigheten i aktiviteter är något vi behöver jobba med uthålligt och långsiktigt. Hela samhället måste engageras. Förebilder är viktigt – ska barnen röra på sig måste även vuxna göra det. Här spelar den organiserade idrotten och friluftslivet samt övriga civilsamhället en viktig roll. Att stimulera gemensamma aktiviteter för hela familjen och att uppmuntra till föräldradeltagande är något föreningslivet är duktiga på och värt att slå vakt om. Från politisk sida vill vi framhålla värdet i idrott och aktiviteter för alla åldrar och för både bredd och elit, och att det finns ett stort samhällsvärde i att satsa på detta.

Amanda Lind (MP)

Katarina Luhr (MP)

Daniel Helldén (MP)

Emma Nohrén (MP)

Jacob Risberg (MP)

Camilla Hansén (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Jan Riise (MP)